

فراموش نکنیم که او در ده سالگی حافظ قرآن بود

ابن سینا دانشمند نامی قرن پنجم هجری که در پزشکی، فلسفه و....

گردآوری و تنظیم: رضا صابری خورزوقی

ابن سینا دانشمند نامی قرن پنجم هجری که در پزشکی، فلسفه و.... سرآمد عصر خود بود پیش از ده سالگی، قرآن مجید را حفظ کرد. {ریحانة الادب، ج 7، ص 582}

در مشرق زمین فلسفه یونانی هیچگاه مفسری با عمق و دقت ابوعلی سینا نداشته است. ابوعلی سینا فلسفه ارسطو را با آرای مفسران اسکندرانی و فلسفه نو افلاطونی تلفیق کرد و با نبوغ خاص خود آنها را با نظر یکتا پرستی اسلام آموخت و به این طریق، در فلسفه مشایی مباحثی آورد که در اصل یونانی آن سابقه نداشت.

ابن سینا بیشترین آثار را از خود به جای گذاشته است، تا جایی که بیش از 254 کتاب و رساله به نام او در کتابخانه‌ها موجود است. [ابن سینا، مرعشی، ص 106] مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: قانون، شفاء، اشارات، حاصل و محصول، هدایة الحکمه، القولنج، الادویه القلبیه و... ایشان در 16 سالگی به فراگیری علم طب پرداختند و در این زمینه می‌گوید:

پدرم مرا به آموزگاران سپرد

تا قرآن و ادب بیاموزم

بخشی از زندگینامه او به گفته خودش به نقل از شاگردش ابو عبید جوزجانی بدین شرح است:

پدرم عبدالله از مردم بلخ بود در روزگار نوح پسر منصور سامانی به بخارا درآمد. بخارا در آن عهد از شهرهای بزرگ بود. پدرم کار دیوانی پیشه کرد و در روستای خرمیثن به کار گماشته شد. به نزدیکی آن روستا، روستای افشنه بود. در آنجا پدر من، مادرم را به همسری برگزید و وی را به عقد خویش درآورد. نام مادرم ستاره بود من در ماه صفر سال ۳۷۰ از مادر زاده شدم. نام مرا حسین گذاشتند چندی بعد پدرم به بخارا نقل مکان کرد در آنجا بود که مرا به آموزگاران سپرد تا قرآن و ادب بیاموزم. دهمین سال عمر خود را به پایان می‌بردم که در قرآن و ادب تبحر پیدا کردم آنچنان که آموزگارانم از دانسته‌های من شگفتی می‌نمودند.

و از آنجا که پدرش عبدالله سخت در تعلیم و تربیت او می‌کوشید و خانه او محل ملاقات دانشمندان دور و نزدیک بود، ابن سینا تا ده سالگی تمام قرآن و صرف و نحو را آموخت و آن‌گاه به فرا گرفتن منطق و ریاضیات پرداخت. استاد وی در علم ریاضیات «ابو عبدالله ناتلی« بود. وی در ده سالگی حافظ قرآن کریم شد

{ برگرفته از مقدمه کتاب دانشنامه علایی } + (http://www.tebyan.net/index.aspx?pid=3206) + ((http://www.hodablog.net/files/maghalat/aboalisina.htm))

وی، خود می‌گوید: در ده سالگی قرآن را حفظ نموده و در ادبیات، مقامی کسب کردم که همدرانم را تحت الشعاع قرار داده بودم.

هر سه روز یکبار قرآن را ختم می‌کرد

آیت‌الله غیاث‌الدین طه محمدی، رئیس بنیاد علمی و فرهنگی بوعلی‌سینا و نماینده ولی فقیه در همدان، در گفتگو با فارس درباره مقام و معنویت ابن سینا گفت: بوعلی رساله‌های فراوانی در عشق، موسیقی و تفسیر قرآن دارد. حتی در بعضی از کتاب‌ها دیده‌ام که بوعلی هر سه روز یکبار قرآن را ختم می‌کرد. با چند جمله، حق مطلب در رابطه با این شخصیت عظیم علمی و فرهنگی ادا نمی‌شود.

{http://www.asriran.com/fa/news/220552}

گردآورنده: البته منظور از اینکه «هر سه روز یکبار قرآن را ختم می‌کرد« قطعاً این نیست که او همیشه و دائم درحال قرائت قرآن بوده و با توجه به اشتغالات علمی بسیار بوعلی، یقیناً منظور این است که در فرصتهایی که به هر دلیل از اشتغالات علمی دور می‌شده این چنین با قرآن انس داشته که همه وقت خود را صرف قرائت کتاب الهی می‌کرده است.

در مشکلات علمی و حل آن

به نماز تمسک می‌جست

ایشان عاشق مطالعه بود در حالات او نوشته‌اند کتاب «ما بعدالطبیعه«ی ارسطو چهل بار بازخوانی کرده است. همچنین نسبت به دستورات دینی و شعائر مذهبی اهتمام داشته و اهل عبادت بوده و در مشکلات علمی و حل آن به نماز تمسک می‌جست، و در قرائت قرآن، حفظ و تفسیر همت داشت، و برخی از سوره‌ها را تفسیر نموده و علاوه بر فلسفه و طب، به فقه، حدیث،

تفسیر، هیئت، نجوم و ریاضی آگاهی داشت و در 18 سالگی از بیشتر علوم فارغ شد. ایشان به عرفان نیز گرایش داشته که در نظم نهم و دهم کتاب اشارات بدان پرداخته است.

در مذهب او اختلاف است ولی از نوشته‌ها و اشعار او استفاده می‌شود که او شیعه بوده است و در سال 428 هـ. ق درگذشت و در مورد محل وفات او اختلاف است بعضی‌ها همدان و بعضی دیگر اصفهان نوشته‌اند. [*] امروزه آرامگاه او در همدان مشهور است.

[*] ر.ک: ابن سینا، محمود مرعشی، انتشارات نبوغ، چ اول، قم، 1341؛ ر.ک: ابن سینا، اشکوری و اردکانی، ابراهیم دیباجی، امیرکبیر، تهران، چ اول، 1364، و ر.ک: نابغه شرق سرگذشت ابوعلی سینا، انتشارات پروین، 1350، بی‌تا، بی‌جا، ص 30 - 10

تفسیر ابن سینا بر قرآن

تفسیر سوره‌های کوچک قرآن که توسط ابن سینا به شیوه حکمی و فلسفی نگاشته شده است و تا عصر حاضر از گزند حوادث روزگار در امان مانده است، بحث در چند سوره‌های نسبتاً کوچک قرآن کریم است.

کهن‌ترین نسخه شناخته شده تفسیر او در کتابخانه موقوفه شیخ محمد صالح برغانی حائری در کربلا است که شامل

(1) النیروزیة
فی معانی الحروف الهجائیة :

ابن سینا در این تفسیر به معنی حروف هجائیة اوائل بعضی سوره قرآن کریم و کشف اسرار و حل غوامض آن پرداخته است و آن را به عنوان تحفه عید نوروز به امین ابی بکر محمد بن عبدالله (عبیدالله) اهدا کرده است و مرتب بر سه فصل می‌باشد

الف) ترتیب الموجودات و خاصية كل مرتبة منها
ب) كيفية الحروف و دلالتها
ج) دلالة حروف اوائل السور في القرآن

و نیز از این اثر وی، نسخه‌ای به شماره 5945 در کتابخانه آستان قدس رضوی محفوظ است و ضمن نه رسائل دیگر در بمبئی به سال 1318 ق تحت عنوان (تسع الرسائل) به اهتمام ملك الكتاب شیرازی چاپ اول گردیده است.

(2) تفسیر المعوذتین
ضمن سوره الناس و سوره الفلق که در دهلی و در مصر چاپ گردیده است.

(3) تفسیر سوره الاخلاص;
از این تفسیر، نسخه مورخه 743 ق را که ملحق به آخر تفسیر جوامع الجامع طبرسی بوده، و دو نسخه در کتابخانه آستان قدس رضوی محفوظ است و مکرراً چاپ شده است.

(4) تفسیر سوره الحمد;
در مصر به اهتمام محیی الدین صبری الکردی در مجموعه‌ای که شامل 18 رساله است تحت عنوان جامع البدایع چاپ گردیده است.

(5) تفسیر سوره الفلق.
دو نسخه خطی آن در کتابخانه آستان قدس رضوی موجود است و ضمن تفسیر سوره‌های الناس و المعوذتین در تهران و دهلی و قاهره به طبع رسیده است. و همچنین ضمیمه شرح الهدایة نیز چاپ شده است.

(6) تفسیر سوره الناس;
نسخه خطی آن در کتابخانه آستان قدس رضوی ضمن سوره الفلق و تفسیر المعوذتین محفوظ است و در دهلی و قاهره و تهران چاپ سنگی شده و مجدداً ضمن شرح الهدایة ملاصدرا شیرازی چاپ گردیده است.

(7) تفسیر سوره الاعلی;
دو نسخه خطی در کتابخانه آستان قدس رضوی محفوظ است.

شیخ آقابزرگ تهرانی در الذریعة می‌نویسد: نسخه تفسیر سوره الاعلی و تفسیر سوره الاخلاص و تفسیر المعوذتین، به خط محمود تبریزی، شاگرد میرصدرالدین دشتکی، در کتابخانه سید نصرالله تقوی در تهران محفوظ است.

(8) تفسیر آیه ثم استوی الی السماء
(آیه 10 سورة حم السجده); ضمن تفسیر سوره الناس و تفسیر سوره الفلق در مجموعه الرسائل در تهران به سال 1313 ق، چاپ سنگی به خط عبدالکریم شیرازی چاپ شده است و همچنین در حاشیه کتاب شرح الهدایة ملاصدرا شیرازی تجدید طبع گردیده است.

(9) تفسیر آیه دخان;
ضمن آیه استوی الی السماء ضمن مجموعه الرسائل که شامل 16 رساله است در تهران چاپ سنگی گردیده است.

تأویل الآیات؛ تفسیر اثبات النبوة و تأویل ما فی کلمات الانبیاء من الرموز،
ابن اثر شیخ رئیس ابوعلی سینا شامل تأویل چند آیه از آیات قرآن کریم: آیه نور؛ آیه علی العرش استوی؛ تأویل الملك؛ تأویل لثواب و العقاب؛ تأویل آیات الجنة و ابوابها الثمانية؛ تأویل آیات النار و ابوابها السبعة؛ تأویل التسعة عشر.
ابن سینا با مشرب فلسفی خود به شیوه کلامی به بیان شرح و تأویل رموز وحی و تفسیر آیات مذکور پرداخته است.
نسخه این تفسیر ضمن مجموعه‌ای از رسائل وی در کتابخانه شیخ‌هادی آل کاشف الغطاء در نجف محفوظ است.

{برگرفته از: اعیان الشیعة، 6/69؛ الاعلام، زرکلی، 2/241؛ آداب اللغة، 2/336؛ الذریعة، تحت عناوین فوق؛ شذرات الذهب، 3/234؛ تاریخ حکماء الاسلام، 27؛ فهرست الفبائی کتب خطی کتابخانه مرکزی آستان قدس، 135 چاپ اول و دوم؛ لسان المیزان 2/291؛ معجم المطبوعات، 1/127؛ معجم الدراسات القرآنیة، 86؛ مفسران شیعة، 94؛ مؤلفین کتب چاپی فارسی و عربی، خانابا مشار، 2/779؛ میزان الاعتدال، 1/539؛ النابس فی القرن الخامس، 63؛ وفيات الاعیان، ابن خلکان، 2/157}

برای کمال، گوهری مناسب و شایسته‌ی آن کمال لازم است

او چه زیبا فرموده است:

«#تعداد واصلان به حق اندک است و جناب حق به روی هر کس باز نیست. او اشاره میکند که علت انکار مردم نسبت به مسایل عرفانی، جهل و نادانی آنان است، و این نوع کمال برای هر کسی میسر نیست، زیرا با اکتساب محض فراهم نمیگردد، بلکه علاوه بر اکتساب، گوهری مناسب و شایسته‌ی آن کمال لازم است.«#;

{برگرفته از اشارات و تنبیهات «#; علی سینا، نگارش دوکتور حسن ملکشاهی}

برایم قرآن بخوان

و نهایتاً در نخستین جمعه ماه مبارک رمضان شیخ الرئیس را روی تخت روانی که با دو اسب کردند حمل می شد، نهاده بودند. رفته رفته غروب افق را می پوشاند. عصر بود و بانگ موذن مومنان را به نماز دعوت می کرد.

همچنانکه ابوعلی سینا دست لرزانش را به سمت شاگردش دراز می کرد، سرفه های شدید و پی در پی پیکرش را می لرزاند و چند قطره خون در کنار لبانش پدیدار شد، و فقط قدرت یافت این چند کلمه را ادا کند :

«#فرمانروایی که طی این سالها جسم مرا به این خوبی اداره می کرد، متأسفانه در وضعی نیست که به کارش ادامه دهد. گمان کنم وقت آن رسیده که خیمه ام را بر چینم «#.

ابوعبید با چهره خیس از اشک سعی کرد چیزی بگوید، ولی کلمه ای از دهانش خارج نشد. نمی فهمید و نمی خواست بفهمد.

شیخ الرئیس نفس نفس می زد و بعد از مدتی مکث، فرمود :

«#سعی کن نوشته هایم را جمع آوری کنی. آنها را به تو می سپارم. خداوند هر سرنوشتی را که استحقاق دارد، برایش تعیین می کند.«#

ساکت شد. پلکهایش را بر هم گذاشت و در همان حال گفت :

«#ابوعبید، دوست من، اکنون برایم قرآن بخوان. چند آیه از قرآن تلاوت کن.«#

آن روز اول ماه رمضان سال ۴۲۸ هجری قمری بود. شیخ الرئیس ابو علی سینا در حالت بیماری در حالیکه تنها پنجاه و هفت سال از عمرش می گذشت، درهمدان دار فانی را وداع گفت و در همانجا مدفون شد. آرامگاه او اکنون در آن شهر است.